



Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

> Retouradres Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

Gemeente Hollands Kroon
T.a.v. mevrouw
Postbus 8
1760 AA ANNA PAULOWNA
Nederland

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Contactpersoon

Onze referentie
AWT-2016-15

Bijlagen: 1

Datum
Betreft Preadvies omgevingsvergunning monumenten, schetsplan
Joods Werkdorp, Slootdorp

Gegevens beschermd monument

Naam	Joods werkdorp
Adres	Nieuwesluiserweg 42
Postcode/plaats	1774 PE te Slootdorp
Gemeente/provincie	Hollands Kroon / Noord-Holland
Complexnummer	516083
Monumentnummers	516084 (gemeenschapsgebouw) en 516085 (terrein)

Geacht college,

Volgens afspraak bij het overleg ter plaatse op dinsdag 12 januari 2016, zend ik u hierbij mijn preadvies betreffende de voorgenomen herbestemming en gedeeltelijke reconstructie van het Joods Werkdorp te Slootdorp. Ik verzoek u dit preadvies aan de planopsteller(s) door te leiden, zodat deze (uitgangs)punten t.z.t. in een volgende planversie verwerkt kunnen worden.

Preadvies

Als aangegeven door de medewerkers van mijn dienst bij het bezoek ter plaatse (mevrouw , adviseur bouwkunde en mevrouw (adviseur architectuurhistorie) in aanwezigheid van mevrouw van de gemeente Hollands Kroon, sta ik positief tegenover het voornemen om het reeds jarenlange buiten functie zijnde Joods werkdorp een nieuwe bestemming te geven. De voorgestelde nieuwe functie van huisvesting voor flexwerkers gecombineerd met een herdenkingscentrum vind ik bijzonder mooi aansluiten op de oorsprong, het 'verhaal' en het historisch functioneren van het Joods werkdorp. Graag spreek ik mijn waardering uit voor de wijze waarop eigenaar en initiatiefnemer (de heer) en architect (de heer) de plannen voor de herbestemming van dit rijksmonumentale complex aan het vormgeven zijn. Bovendien wil ik de heer (woonachtig naast het gemeenschapsgebouw) complimenteren en nogmaals dankzeggen voor zijn inspirerende toelichting op de historische ontwikkeling van het werkdorp bij het bezoek ter plaatse.

Bij het bezoek is het schetsplan (versie 11 januari 2016) van TPAHG architecten uit Hoorn besproken en is het rijksbeschermd gemeenschapsgebouw en terrein in zijn huidige voorkomen bezichtigd. Dit preadvies geeft weer welke



(uitgangs)punten de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in deze vooroverleg-fase wil meegeven: deze zullen in de uiteindelijke adviesaanvraag (onderdeel monument) ter verkrijging van een omgevingsvergunning worden bekeken. Ter volledigheid zijn de omschrijvingen waarmee de verschillende onderdelen zijn opgenomen in het register van beschermde rijksmonumenten, als bijlage bij dit preadvies toegevoegd.

Onze referentie
AWT-2016-15

In de huidige situatie resteert enkel nog het hoofdgebouw en de hoofdvorm van de voormalige terreininrichting. De vroegere barakken zijn al lang geleden gesloopt. Het schetsplan omvat de bouw van nieuwe, modern vormgegeven logiesgebouwen ter plaatse van de halve ronding waar vroeger de barakken hebben gestaan. De uitwerking van de nieuwe logiesgebouwen betreft nog een concept, zo lichtte de architect toe. In het schetsplan van 11 januari wordt nog geen inzicht gegeven in de gewenste aanpassingen van het hoofdgebouw. Om die reden beperkt mijn preadvies zich daar tot hoofduitgangspunten en aandachtspunten voor het vervolg van het ontwerptraject.

Terrein / nieuwe logiesgebouwen

- Het voorstel om de historische opzet van een hoofdgebouw met een (iets uitlopende) halve cirkel met logiesgebouwen als uitgangspunt te hanteren voor de nieuwbouw, onderschrijf ik van harte. Het concept van de hoofdstructuur wordt hierdoor op hedendaagse en voor monument en historisch gebruik respectvolle wijze opnieuw inzichtelijk gemaakt, zonder dat een reconstructie wordt nagestreefd.
- Ik onderschrijf het in hoofdstuk 4 van het eerder toegezonden Beeldkwaliteitsplan aangegeven uitgangspunt om de hoogte van de nieuwe logiesgebouwen te relateren aan hoogte en afstand tot het hoofdgebouw.
- De schetsontwerpen voor de nieuwe logiesgebouwen lijken te passen bij het uitgangspunt om deze onderdelen qua omvang/volume en uitstraling onderschikt te laten zijn ten opzichte van het hoofdgebouw.
- Hetzelfde geldt voor de architectuur deze gebouwen in het schetsontwerp: het zou – zoals in het nu voorliggende plan zichtbaar is – ook mijn voorkeur hebben om hier geen historiserende vormgeving toe te passen.
- Hoewel ik het algehele principe van de opzet hier belangrijker vind dan het exact volgen van de historische begrenzing ('footprint') van de voormalige barakken, wil ik u graag een aandachtspunt meegeven ten aanzien van de terreininrichting en lokalisering van de nieuwe gebouwen. Op de meegestuurde historische blauwdruk wordt zichtbaar dat de oorspronkelijke ronde weg die achter de barakken langs liep niet precies de vorm van een halve cirkel had (zoals nu in het schetsplan is te zien), maar ongeveer ter hoogte van de (denkbeeldige) radiaal een elegante geleidelijke verflauwing inzette. Ook andere lijnen van paden en perken die op deze blauwdruk zijn aangeduid, vormen mijns inziens een gegeven dat in een volgende planversie nog meer aandacht mag krijgen, als (globale) basis voor het nieuwe terreinplan.
- Behoud / hergebruik van de historische en nog altijd in het terrein aanwezige gashouder, zou een aardige aanvulling zijn in het 'vertellen' van het verhaal van het historische gebruik van dit in oorsprong autarkische complex.
- Het zou mijn voorkeur hebben om voor de parkeerplekken voor het hoofdgebouw ter zijde van de openbare weg (waarbij al wel de middenzone van het gebouw is 'vrijgehouden' van parkeerplaatsen) nog een keer te kijken of hier een beter passende locatie voor gevonden kan worden, mogelijk in



verband met het nogmaals bezien van de historische blauwdruk (als hiervoor geschetst) in relatie tot de nieuwe terreininrichting.

Onze referentie
AWT-2016-15

- Dat het parkeren plaatsvindt aan de achterzijde van de logiesgebouwen, waardoor het terrein dat zich bevindt tussen deze bouwwerken en het gemeenschapsgebouw wordt vrijgehouden van auto's, zie ik als een goed uitgangspunt dat ik u adviseer ook in een volgende planversie in stand te houden.
- Ik adviseer u om bij de terreininrichting rekening te houden met de mogelijke noodzaak om vrachtwagens op een deel van het terrein te kunnen laten rijden (bijvoorbeeld voor het uitzuigen van een afvalwaterverzamelpunt, wanneer een reguliere afvoer inderdaad niet tot de mogelijkheden kan behoren).

Gemeenschapsgebouw

Als gezegd is voor de herbestemming van het hoofdgebouw nog geen (schets)plan uitgewerkt. Gedacht wordt aan gecombineerde functies die ten dienste staan aan de flexwerkers/gebruikers van de logiesgebouwen (gemeenschappelijke keuken en eetzaal, internetruimten, ontspanningsruimten). Ik kan het voornemen om een deel van het gebouw in te richten als Joods herinneringscentrum (in samenwerking met Herinneringscentrum Kamp Westerbork) van harte onderschrijven. Ik geef u graag de volgende uitgangspunten mee wanneer de herbestemming van dit gebouw nader wordt vormgegeven:

- Eigenaar en architect lichtten bij het bezoek op 12 januari toe dat het behoud van historische elementen en onderdelen uitgangspunt is bij de herbestemming van het hoofdgebouw. Dit onderschrijf ik graag, nu het gebouw diverse bijzondere en cultuurhistorisch waardevolle (interieur)onderdelen bevat, zoals de historische keuken (met koosjere en niet-koosjere werkbladen en afwaskeuken), lambriseringen, granieten en houten vloerafwerkingen, deuren, etcetera.
- Het voornemen van eigenaar en architect om de historische structuur van het gebouw leidend te laten zijn voor de inpassing van de diverse gewenste nieuwe functies, kan ik eveneens van harte ondersteunen.
- Ten aanzien van de (enkelglazige) ramen en (niet geïsoleerde) vensters merk ik op dat het vanuit oogpunt van monumentenzorg de voorkeur verdient om deze - waarschijnlijk uit de bouwtijd daterende - onderdelen zoveel mogelijk te behouden. Ik adviseer u te laten onderzoeken op welke wijze eventuele ingrepen hier gedaan kunnen worden met zoveel mogelijk respect voor het monument. Dit wil ik u als uitgangspunt graag meegeven. Daarbij merk ik op begrip te hebben voor het feit dat enige vorm van isolatie waarschijnlijk nodig zal zijn om het gewenste nieuwe gebruik van dit grote gebouw mogelijk te maken (en te houden) mede vanuit oogpunt van energiekosten en bouwfysica. Bij de beoordeling van een dergelijk planonderdeel zal ik dan ook rekening houden met het feit dat ik deze herbestemming in zijn totaliteit beschouw als een goed passende nieuwe functie van het totale complex. Hoewel ik dus adviseer om met zorg een goed voorstel voor ramen en vensters te ontwikkelen, zal ik in mijn advisering op dit planonderdeel de geschiktheid van de gehele nieuwe functie voor dit complex meewegen.

Overige zaken

Bij het bezoek ter plaatse zijn nog een aantal andere zaken besproken die ik hier volledigheidshalve herhaal.



- Hoewel er al veel informatie over de geschiedenis van dit bijzondere complex is verzameld, wil ik u graag nog wijzen op de meerwaarde van het uitvoeren van bouwhistorisch onderzoek naar gebouw en terrein. Meer informatie over het doen van bouwhistorisch onderzoek vindt u op <http://cultureelerfgoed.nl/publicaties/richtlijnen-bouwhistorisch-onderzoek>.
- Een kleurhistorisch onderzoek van het gemeenschapsgebouw zou eveneens meerwaarde voor deze interessante herbestemming kunnen hebben. Daarmee kan in kaart worden gebracht wat voor afwerkklagen er in de loop der jaren gebruikt zijn, zodat bij restauratie of onderhoud het schilderwerk hierop kan worden aangepast. Kleurgebruik is ook gekoppeld aan de bouw- en architectuurgeschiedenis van een pand. Meer informatie treft u op <http://cultureelerfgoed.nl/dossiers/kleurhistorie/rol-van-de-rijksdienst-bij-kleurhistorie>.
- In het gemaal Vier Westerkoggen te Medemblik zijn granieten vloeren gerestaureerd vergelijkbaar met die in het gemeenschapsgebouw van Slootdorp. Eigenaar en architect vinden het mogelijk interessant om daar eens te kijken hoe dit is uitgevoerd.
- Meer informatie over mogelijkheden omtrent restauratiesubsidie die eventueel bij de provincie Noord-Holland is aan te vragen, vindt u op www.monumenten.nl.
- Meer informatie over mogelijkheden omtrent BRIM-instandhoudingssubsidie (dit jaar aan te vragen tot 31 maart 2016 op basis van o.a. een meerjarig onderhoudsplan) die eventueel bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is aan te vragen, vindt u eveneens op www.monumenten.nl.
- Meer informatie over mogelijkheden vanuit de *Subsidieregeling stimulering herbestemming monumenten* (jaarlijks van 1 oktober t/m 30 november aan te vragen, zowel voor kosten voortkomend uit onderzoek naar de haalbaarheid van een herbestemming als kosten voor wind- en waterdichtmaatregelen), treft u eveneens op www.monumenten.nl.
- Wanneer het daadwerkelijk mogelijk zou zijn om historisch meubilair dat oorspronkelijk in het gemeenschapsgebouw stond (en thans in regionale musea is opgeslagen?) terug te brengen in het gebouw, dan zou dat een grote verrijking van deze bijzondere herbestemming zijn.

Onze referentie
AWT-2016-15

Tenslotte

Graag blijf ik op de hoogte van de verdere planontwikkeling. Een definitief advies kan overigens pas gegeven worden nadat een definitieve aanvraag is ingediend. Ik hoop met het voorgaande een positieve bijdrage aan dit bijzondere traject te hebben geleverd en zie uw formele adviesaanvraag op het definitieve plan voorzien van nadere uitwerkingen met belangstelling tegemoet.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed





Onze referentie
AWT-2016-15

BIJLAGE Complex- en registeromschrijvingen Joods Werkdorp, Sloodorp

- Complexomschrijving complexnummer 516083

Inleiding: Complex bestaande uit een voormalig GEMEENSCHAPSGEBOUW met bijbehorend TERREIN van het voormalige "Joodsche werkdorp Nieuwe Sluis". Het werkdorp ligt aan de westelijke rand van de Wieringermeerpolder op enige kilometers ten oosten van de kern Wieringerwaard. Tussen 1934 en 1941 werden Joodse vluchtelingen uit Nazi-Duitsland hier opgevangen met het oog op omscholing tot agrariër, bouwvakker of ambachtsman om elders een nieuw bestaan te kunnen opbouwen. In 1941 werd het dorp ontruimd. Het op particulier initiatief en met hulp van de Nederlandse regering opgezette werkdorp beschikte over bijna 70 ha landbouwgrond, die door de regering in bruikleen was gegeven. In 1934 telde het dorp 150, in 1939 circa 300 inwoners. Het gebouw werd mogelijk naar ontwerp van architect Klein van de Directie Wieringermeer in samenwerking met architect [] gebouwd door de bewoners van het werkdorp. In de architectuur is aansluiting gezocht bij landelijke bouwkunst en de gestandaardiseerde boerderijbouw in de Wieringermeer. In 1939 werd het gemeenschapsgebouw aangepast naar ontwerp van []. Hierbij werd de dars, die aanvankelijk langs de gehele noordzijde liep en via de nog bestaande darsdeuren in beide kopse zijden toegankelijk was, grotendeels verbouwd tot eetzaal.

Omschrijving: Het voormalige werkdorp bestaat uit het gemeenschapshuis met daarachter een terrein met een goed herkenbaar gebleven halfronde hoofdopzet, waaraan oorspronkelijk zestien straalsgewijs geplaatste barakken waren gesitueerd. Het gemeenschapsgebouw is uitgevoerd in een strakke baksteenarchitectuur met topgevelbeschot en bestaat uit een hoog bedrijfsgedeelte met oorspronkelijk een doorlopende dars, en een uitgebouwd (woon)volume aan de voorzijde. Het gebouw staat teruggedraaid aan de noordzijde van de Nieuwe Sluizerweg met lange zijde en noklijn evenwijdig aan de weg.

Waardering: Het complex van gemeenschapsgebouw met bijbehorend terrein is van algemeen belang wegens cultuur- en architectuurhistorische waarde als gaaf bewaard voorbeeld van een dergelijk bouwwerk gebouwd door en bedoeld voor omscholing van uit Nazi-Duitsland afkomstige Joodse vluchtelingen. Het hoofdgebouw sluit aan bij de gestandaardiseerde boerderijbouw in de Wieringermeer en het complex heeft situationele waarde vanwege de prominente ligging aan de westelijke invalsweg vanuit Wieringerwaard en ensemblewaarden vanwege de historische-ruimtelijke samenhang van hoofdgebouw en achterliggend terrein, waarvan de halfronde structuur goed herkenbaar is gebleven.

- Registeromschrijving monumentnummer 516084 - gemeenschapsgebouw

Omschrijving: Voormalig GEMEENSCHAPSGEBOUW op rechthoekig grondplan, bestaande uit één bouwlaag met hoge kapverdieping onder een beschoten zadeldak. In de zuidwestelijke hoek is een volume uitgebouwd dat twee bouwlagen telt onder een zadeldak met lagere nokhoogte en dakvoet. De dakschilden zijn met verbeterde rode Hollandse pannen gedekt. De kapvoeten liggen aan de lange zuidgevel hoger dan aan de noordgevel. Het asymmetrisch opgezette gebouw is opgetrokken in geelrode baksteen. De verdieping is grotendeels zwart gepotdekseld. De geveltop aan de kopse westzijde (uitbouw) heeft verticaal beschot. Het muurwerk heeft een zwartgeteerde omgaande plint. Tussen plint en opgaand muurwerk bevindt zich een witte horizontale band. Op de



Onze referentie
AWT-2016-15

overgang van hoofdvolume en westelijke uitbouw staan twee schoorstenen: aan de zuidzijde een hoogopgaande rechthoekige schoorsteen met de smalle zijde in het muurvlak, aan de noordzijde een schoorsteen die het dakschild direct onder de nok doorsnijdt. Aan de kopse oostzijde is het zadeldak met een uilenbord en laag doorgetrokken wolfeind afgesloten, met de kapvoet ter hoogte van de verdiepingvloer. De zuidelijke langsegevel is als voorgevel behandeld en bezit links een uit het midden geplaatste ingangspartij met trappenhuis, dat de westelijke uitbouw scheidt van het gemeenschapsgedeelte. Het kozijn dat een entree en een groot traplicht bevat, bestaat voornamelijk uit glas en loopt van de begane grondvloer tot aan de kapvoet. In de eerste bouwlaag heeft dit kozijn vier deuren, elk met grote vierruits glaspanelen en afgesloten met een luifel, daarboven heeft het kozijn drie rijen van vier boven elkaar geplaatste ramen. Elke rij wordt afgesloten door een getoogd bovenlicht. In het grotendeels gesloten, korte geveldeel links van de ingangspartij bevinden zich op de begane grond vier smalle, terugliggende toiletvensters en op de verdieping een liggend kozijn met vier vierruits ramen. Ter hoogte van de westelijke uitbouw op de begane grond een meerdelig kozijn met meerruits roedenverdeling en op de verdieping een liggend kozijn met drie vierruits ramen. Het lange gevelgedeelte rechts van de ingangspartij heeft op de begane grond een reeks van vijf grote achtdelige kozijnen met meerruits roedenverdeling in de bovenlichten. Deze reeks wordt door een liggend driedelig kozijn met meerruits roedenverdeling van de ingangspartij gescheiden. De gepotdekselde verdieping heeft een doorlopende liggende vensterreeks met meerruits roedenverdeling in de bovenlichten. De westelijke kopgevel - de voorgevel van de uitbouw - heeft links een getoogde darsdeur. Rechts daarvan een door een meerdelig venster met meerruitsroedenverdeling geflankeerde smalle paneeldeur met luifel en bovenlicht. De verdieping heeft twee meerruits vensters, de beschoten geveltop één meerruits venster. De oostelijke kopgevel heeft rechts de getoogde darsdeur. Links daarvan een kozijn met dubbele deur en flankerend venster. Links daarvan een nabij de hoek met voorgevel (Z) gesitueerd vierdelig venster. De lange noordgevel heeft een bouwlaag door de tot de verdiepingvloer doorgetrokken kapvoet. Nabij de gevelhoeken is de gevel grotendeels gesloten, afgezien van een reeks van vier smalle en hooggeplaatste verticale vensters. Daartussen bevinden zich vijf grote meerdelige vensters met 24-ruitsroedenverdeling, een kleiner meerdelig venster met 12-ruits roedenverdeling, een meerdelig venster met meerruits roedenverdeling in combinatie met een deur en tenslotte een getoogde deur. Het interieur is grotendeels in oorspronkelijk staat bewaard gebleven en bevat diverse zalen, een trappenhuis met zitbank, en een keuken met spoelbakken in rood met wit en zwart met wit tegelwerk, conform orthodox Joodse religieuze opvattingen ten aanzien van voedselbereiding

Waardering: Het gemeenschapsgebouw is van algemeen belang wegens cultuur- en architectuurhistorische waarde als historisch-functioneel hoofdonderdeel van het complex Joodse Werkdorp Nieuwesluis.

- Registeromschrijving monumentnummer 516085 - terrein

Inleiding: TERREIN behorende bij het complex Werkdorp Nieuwesluis.

Omschrijving: Het omliggende terrein bevat een ruime voortuin met recht pad vanaf de openbare weg naar de hoofdingang. Aan de achterzijde het door loofhout gevormde halfronde terrein waarop de barakken stonden. Het loofhout vormt tevens de begrenzing van het terrein aan de noordzijde.



Waardering: Het terrein is van algemeen belang wegens cultuur- en architectuurhistorische waarde als historisch-functioneel onderdeel van het complex werkdorp Nieuwesluis.

Onze referentie
AWT-2016-15